

ZALAEGERSZEG

20 ÉVES a városi újság

XXVII évfolyam 1. szám
2019. január 15.

Lokálpatrióta hetilap

Festetics Imre után kutatnak a kölcseysek

forrás: <https://www.zalamedia.hu/vezeto-hirek/oktato/festetics-imre-utan-kutatnak-a-kolcseysek>

2019. január 11. péntek, 14:52

Szerző: Pánczél Petra; Fotó: pP

A „genetikus gróf”, vagyis Festetics Imre életének és munkásságának nyomába eredtek a Kölcsey Ferenc Gimnázium diákjai egy több hónapon át tartó projekt keretében. Akik a név hallatán a keszthelyi Festetics-családra asszociálnak, nem tévednek sokat, hiszen Festetics György testvéréről van szó.

A genetikus gróf szellemi öröksége

Pozsik Lajos (középen) több diákkal és munkatársával dolgozik a projekten

A genetikus gróf szellemi öröksége

Bár a zalai szál sem elhanyagolható a történetben, most mégis fontosabb lesz egy csehországi város, mégpedig Brünn (Brno), ahol 1819-ben vagyis éppen 200 évvel ezelőtt jelent meg a Vas megyében élő Festetics Imre „A beltenyésztésről” című cikke, az ottani Gazdasági Újdonságok és Közlemények című szaklapban. Hogy mindennek mi köze van a kölcseys diákokhoz, arról *Pozsik Lajos* tanár, a projekt vezetője tájékoztatta lapunkat.

Előljáróban annyit: a téma szerteágazó. A biológia tantárgy (vagyis inkább a genetika) kapcsolódik itt össze gazdaságtörténettel, történelemmel, sőt Pozsik Lajos korábbi munkájával is. Vagyis azokkal a nyolcvanas években végzett kutatásokkal, amiket dr. Szabó T. Attila biológus, egyetemi tanárral együtt végzett a szombathelyi főiskola tanáraként.

Kettejüknek 1989-ben már megjelent egy közös cikke Festetics Imréről, és a magyar genetika születéséről. Egy véletlen folytán akadtak rá a „genetikus grófra”: 1988-ban a brünni Mendel Múzeumban jártak, és az ottani könyvtárban ajánlották figyelmükbe a magyar gróf, „valami Festetics” 1819-es cikkét. Így indult Festetics Imre munkásságának hazai újrafelfedezése.

A mostani 200. évforduló alkalmából a Magyar Tudományos Akadémia egy nagyszabású programsorozatot tervez a témában, innen jött a középiskolai projekt ötlete is. A Kölcsey Ferenc Gimnázium dr. Szabó T. Attila és dr. Poczai Péter (Helsinki Egyetem) szakmai segítségével révén kapcsolódott be a rendezvénysorozatba.

Pozsik Lajos elmondta: az iskola 23 diákja (jórészt biológia fakultációsok) csatlakozott a projekthez. Az elvégzendő feladat sokrétű, így több tanár – köztük Boncz Dániel – is segíti a munkát. A programot a gimnázium alapítványán túl a Zalaegerszegi Tankerület és a város oktatási bizottsága is támogatja.

Hogy miben rejlik Festetics Imre nagysága? Mindenekelőtt abban, hogy a már említett cikkében olyan dolgokról ír, amiket ma Mendel-törvényének hívunk. Vagyis a „genetika atyjának” tartott Gregor Mendel előtt mintegy ötven esztendővel, korát jócskán megelőzve, összefoglalta a természet genetikai törvényeit; az öröklődés, sőt a mutáció alapelveit is.

Festetics a megfigyeléseit juhokon végezte, az 1800-as évek elejétől ugyanis juhtenyésztéssel foglalkozott. A gazdasági vonal itt jön a képbe, hiszen az volt a cél, hogy a juhok szaporításával minél jobb minőségű gyapjú (és posztó) keletkezzen. A Habsburg Birodalom akkori textiliparának központja éppen Brünnben volt, így került a gróf kapcsolatba az ott működő Juhtenyésztők Társaságával, melynek ülésein rendszeresen részt vett (sőt Vasi Juhtenyésztő Társaság néven maga is alapított egy szervezetet). A juhok nemesítésével kapcsolatban pedig több cikket is írt. Így jutunk el tulajdonképpen a már sokat említett 1819-es publikációig, melyben többek között leírja, hogy az erőteljes és egészséges

alkatú állatok többnyire továbbadják, örökítik jellegzetes tulajdonságaikat.

A Kölcsey-gimnázium természettudományos laborjában zajló munka részeként, a diákok Festetics írását és munkásságát alapul véve végeznek további feladatokat. Mint azt néhány, a projektben résztvevő diáktól - Bujtor Zsófiától, Sümegi Kincsőtől, Kamondi Natáliától és Felső Fannitól - megtudtuk: a juhok nemesítése miatt komoly vita is folyt a 19. században. Voltak, akik szerint élettani törvényszerűségek határozzák meg az állatok tulajdonságait (jobb vagy rosszabb szőrzetét). Ezzel szemben Festetics beltenyésztési tapasztalatai alapján azt állította, hogy nem a természet élettani törvényei érvényesülnek, hanem a genetikáé. Ez akkor egészen új elgondolásnak számított. (Pláne, hogy a genetika elnevezést majd csak 1905-től használják hivatalosan a tudományban.) Nem véletlen, hogy a vitázó cikk megírására is Festeticset kérte fel a már említett szaklap.

A diákok a gróf életének, rokoni kapcsolatainak és az elhíresült írás hatásainak elemzésén túl, foglalkoznak többek között Mendel és Festetics tevékenységének és genetikai téziseinek összevetésével, illetve Festetics Imre szellemi hagyatékának ápolásával. A csapatmunka során magyarról angol nyelvűre fordították a Genetika szülőföldjén című kisfilmet, valamint projektbemutató előadásokra, konferenciákra és egy brünni kirándulásra is készülnek. A felkészüléshez könyveket, cikkeket kaptak, ám az internet is segíti őket a kutatómunkában és dolgozatírásban.

Boncz Dániel biológiatanár lapunknak úgy nyilatkozott: a projekt célja, hogy népszerűsítsék Festetics Imre munkásságát a diákok körében. Nemcsak itt, hanem regionális szinten is. A munka legnagyobb haszna pedig a gyerekek számára talán az, hogy középiskolás fejjel beleláthatnak abba, hogy hogyan kell tudományos cikket írni. Ennek sok hasznát vehetik majd kezdő egyetemistaként.

Joggal merül fel a kérdés: miért kellett Festetics Imrét harminc évvel ezelőtt újra felfedezni? Miért felejtődött el a neve? Pozsik Lajos szerint ez máig nem tisztázott, így nehéz konkrét választ

adni. Bár néhány diákot erre a témára is „ráállított”. Politikai és természettudományos okai egyaránt lehetnek. A brünni Juhtenyésztő Társaság tagjai és a Gazdasági Újdonságok és Közlemények szaklap tulajdonosa sem voltak éppen a bécsi udvar hívei. Annál „felvilágosultabbak” voltak. Emiatt az udvar figyeltette őket, sőt a lap tevékenységét meg is szüntették. Ezért nem találunk több Festetics-publikációt az 1820-as évek első éveit követően. A másik ok az, hogy Mendel, aki tanárként

1856-tól végezte kísérleteit a brünni Szent Tamás kolostorban, már nem állatokkal, hanem borsóval kísérletezett, hiszen annak szaporítása egyszerűbb és gyorsabb folyamat volt. Így a megfigyelések eredményei is hamarabb jelentkeztek. Mendel a kolostor idősebb papjai, tanárai révén biztos, hogy ismerte Festetics korábbi téziseit. Valamiért mégsem hivatkozott rá. Oka lehet ennek az, hogy a levált szabadságharc utáni időszakban járunk, a Bach-korszakban; amikor nem biztos, hogy bölcs dolog volt magyarokra hivatkozni.

Akárhogy is, talán a sors fintora, hogy hosszú időre Mendel tevékenysége is elfelejtődött. Az örökléstan tudományos rangra emelkedése majd csak a századforduló után, munkásságának „újrafelfedezésekor” történt meg.